

Iagttagelser over Lærkefalkens ynglebiologi ved reder i sønderjyske elmaster

JESPER TOFFT

(With a summary in English: Hobby Falco subbuteo breeding in power line pylons in Southern Jutland, Denmark)

Indledning

Lærkefalken *Falco subbuteo* er en meget sjælden ynglefugl i Danmark, og der foreligger kun yderst få undersøgelser omkring dens ynglebiologi her i landet. Tofft (2009) indsamlede det hidtil største materiale med mange nye oplysninger om arten i perioden 1998-2008 i tilknytning til det såkaldte DATSY-projekt om truede og sjældne ynglefugle i Danmark. Materialet fra det fortsatte DATSY-projekt 2009-11 blev indsamlet af Iben Hove Sørensen og bearbejdet af Tofft (2014).

Da der således kun foreligger ret få oplysninger om danske Lærkefalkes yngleforhold, vil jeg i denne artikel præsentere et lille materiale indsamlet ved redepladser på Sundeved i Sønderjylland i årene 2005-15, dvs. i 11 ynglesæsoner. Alle de pågældende redesteder var i gamle kragereder placeret i elmaster.

At der ynglede Lærkefalker i kragereder i elmaster i området mellem Aabenraa og Sønderborg blev opdaget i juli 2005. Det var ikke egentligt overraskende, idet denne redebiotop har været kendt i en årrække i bl.a. Tyskland, Holland, Frankrig og Luxembourg (bl.a. Fiuczynski & Sömmer 2011), men det var første gang, det blev konstateret i Danmark. Den første rede blev opdaget ved en tilfældighed, og dagen efter blev endnu en sådan rede opdaget 6 km mod NV i samme mastetracé.

Med en enkelt undtagelse er der endnu ikke fundet lærkefalkereder i elmaster andre steder i Danmark end i det nævnte meget begrænsede område, ligesom dette redevalg ikke er kendt fra Norge (O. F. Steen pers. medd.). I Sverige kendes det fra nogle få lokaliteter i det vestlige Skåne (Bengtsson & Alerstam 2015). Det er derfor relevant, at denne særlige redehabitat bliver beskrevet for Danmark også. Det følgende omhandler således kun iagttagelser ved reder i elmaster, og ikke andre ynglefund i landsdelen.

Da rederne i elmaster – i modsætning til reder i træbevoksninger – ligger helt åbent, er der her en anderledes mulighed for at gøre ynglebiologiske iagttagelser, dvs. se alt, hvad der foregår i og omkring reden: adfærd, præcise tidspunkter for ungerens udflyvning, m.v.

Materiale og metode

De første erfaringer med at gøre iagttagelser langs mastelinjerne og på ofte lang afstand kigge efter Lærkefalkene blev gjort i 2005, og samme metode blev anvendt i de følgende år, dog med start allerede medio maj for om muligt at følge fuglene fra ankomsten fra vinterkvarteret. Fra maj 2006 blev der således holdt øje med mastetracéet mellem Felsted sydøst for Aabenraa

og Sønderborg (Fig. 1) for at se efter falke i elmasterne eller flyvende omkring i området. Dette ville give en første indikation af, at et par havde etableret sig på stedet. Denne første jagttagesrunde blev fulgt af en anden i begyndelsen af juni, umiddelbart før æglægningen. På dette tidspunkt sad hunnerne ofte i eller tæt på reden, hvilket gav fingerpeg om forestående rugning i bestemte reder. Fra omkring 20. juli blev alle kragereder i de potentielle yngleområder atter besøgt for at se tegn på falkeunger i rederne. De steder, hvor der konkret blev konstateret unger, blev siden fulgt til ungerne forlod reden, og i nogle tilfælde også siden.

For at se, om der også ynglede Lærkefalke i andre mastetracéer i landsdelen, blev en række af disse besøgt. Kun nogle mastetyper giver Kragerne *Corvus corone* mulighed for at bygge reder, i andre er der ikke noget, der kan tjene som fundament for en kragerede. Den mastetype, som rederne på Sundeved er bygget i, findes også på en strækning fra Rødekre til Kolding, så dele af denne strækning blev undersøgt i en årrække, dog mest kun syd for Vojens.

Resultater

Afgrænsning af forekomstområde

De første års undersøgelser dækkede et ret stort om-

råde, men viste, at falkenes yngleområde kunne indkredses til mastetracéet i et ret snævert område mellem Felsted og Ragebøl; kun her blev der konstateret ynglende fugle. I dette område, omfattende hvad der her angives som yngleområderne A, B og C, kunne der lokaliseres 1-3 par årligt. En enkelt undtagelse uden for dette område var fundet i 2005 af et par med tre unger i en elmast ved Christiansfeld (P. Bomholt og D. Colditz pers. medd.). Dette par indgår ikke i det følgende. Visse år er der set enlige falke i ledige territorier, enten ét-årige ungfugle eller ældre falke uden mager. Da Lærkefalken kun forsvaret et mindre område over for artsfæller, max. 1 km fra reden (Chapmann 1999, Fiuczynski & Sømmer 2011 og egne jagttagelser), giver det mere mening at definere 'yngleområdet' som det område, indenfor hvilket falkene over en årrække har reder, mens hannens fødesøgningsområde kan række op til 5-7 km væk fra yngleområdet. Af Tab. 1 fremgår, at yngleområde A har været besat i syv af de 11 undersøgelsesår, yngleområde B i fire år, og yngleområde C i ni år. I yngleområde A var der 2,8 km mellem de yderste benyttede redesteder, i yngleområde B 1,3 km, og i yngleområde C 1,7 km (Fig. 1). I området mellem yngleområde A og B blev der aldrig set Lærkefalke, selv om der også her var ledige kragereder i elmasterne.

Yngleområderne var åbne, intensivt dyrkede land-

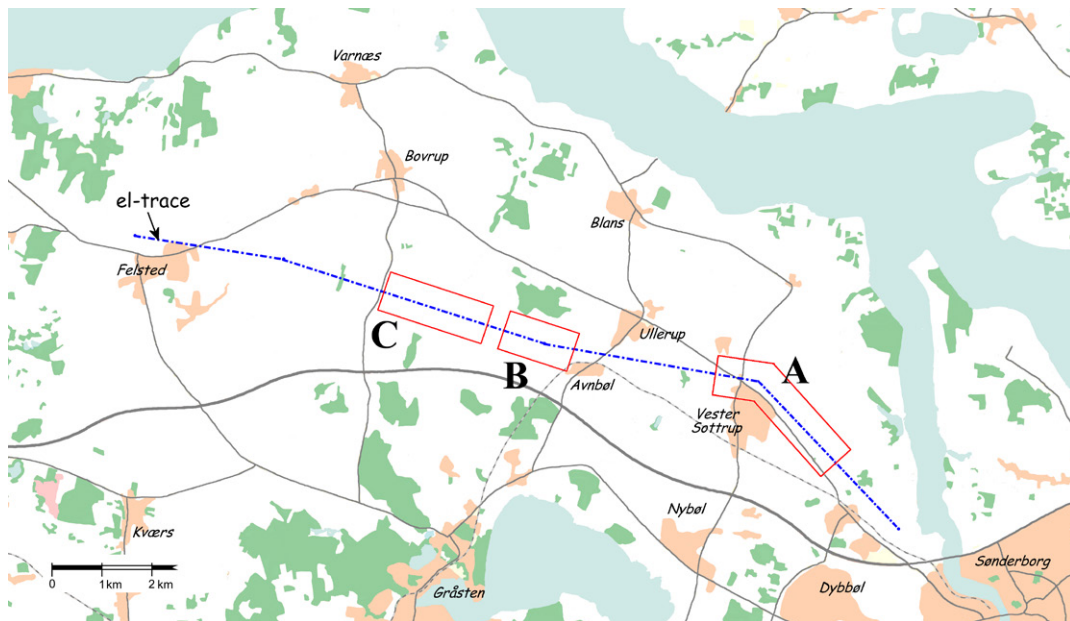

Fig. 1. Kort over undersøgelsesområdet på Sundeved ved Sønderborg med de tre strækninger med ynglende Lærkefalke, A, B og C, på højspændingstracéet indtegnet.

Map of the study area in southern Jutland with the three sections of the powerline with breeding Hobbies indicated.

Tab. 1. Fordeling af 20 yngleforsøg i tre yngleområder på Sundeved 2005-15. P angiver et ynglepar med antal udflyjende unger i parentes. *Breeding pairs 2005-2015 in three territories (A, B, C). P denotes a pair with the number of fledged young in brackets.*

År Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yngleområde A	P (1)	P (3)		P(3)	P(3)		P(2)			P(2)	P(2)
Yngleområde B				P(3)	P(0)	P(0)		P(2)			
Yngleområde C	P(2)		P(3)	P(0)	P(2)	P(0)	P(2)	P(2)	P(1)	P(2)	

brugsarealer med store marker fortrinsvis med hvede og byg, levende hegn og spredte småskove. Der var stort set ikke noget græsland i områderne. I alle tre yngleområder var der få spredte vandhuller o. lign., hvilket måske kan have betydning i form af udklækningssted for guldsmede, som i perioder udgør en del af føden.

Redehabitat

Alle de reder, falkene benyttede i området, var kragere-der bygget i krydset mellem tværliggeren, der forbin-der de to bærende master, sådan som det ses på Fig. 2. Rederne var alle placeret 19 m over jorden. Afstanden mellem disse master er 280 m. Der var en god bestand af

Krager i alle tre yngleområder, og reder af disse sås både i træer og master. I 2015 var der således seks kragere-der fordelt på 11 i master i yngleområde A, fire kragere-der fordelt på fem master i yngleområde B, og fire kragere-der fordelt på otte master i yngleområde C. Der blev set beboede kragere-der i nabomaster, dvs. med kun 280 m i mellem to kragefamilier. Et enkelt år sås den varslende falkehun i yngleområde C på masten, men der var ikke tegn på unger i reden i selve masten. Ved lynning kunne ungerne spores til en kragerede i kun 8 m's højde i et egetræ i et nærliggende hegn, knap 300 m fra masten. Formodentligt har de nærliggende kragere-der i ma-sterne været besat med krageunger på tidspunktet for

Fig. 2. Kragerede beboet af Lærkefalk øverst til højre i el-masten (juli 2015). Foto: Jesper Tofft. *Crow nest in pylon, occupied by Hobby, to the right.*

falkens æglægning, så den har måttet tage et sådant alternativ i brug. Dette kuld indgår i materialet. I henhold til litteraturen er det en usædvanlig lav redeplacering for Lærkefalk (Chapman 1999, Fiuczynski & Sömmer 2011).

Trofasted mod ynglested og flytning af redested fra år til år

Som det fremgår af ovenstående, herunder Tab. 1, udviste Lærkefalkene en høj grad af trofasthed over for ynglestederne. Desuden kunne arten vende tilbage til et sted efter så lang en pause, at forskellige fugle må have været involveret. Normalt ruger Lærkefalken ikke i samme rede to år i træk (Chapman 1999), og i nærværende undersøgelse er falkene da også – med en enkelt undtagelse – altid flyttet til en anden mast end året før. Eftersom de ikke selv bygger rede, er de her begrænset af, at der skal være tomme kragereder til rådighed i nabomaster.

I de tilfælde, hvor der i to på hinanden følgende år har været ynglende falke i samme yngleområde, har jeg noteret afstanden mellem rederne de to år. Længste flytteafstand var 2100 m, korteste var 0 m, og gennemsnittet var 600 m, hvilket ca. svarer til afstanden mellem tre master ($n = 12$). I et af de to tilfælde, hvor flytteafstanden var 0, flyttede falkene dog fra den ene side til den anden i samme mast. I det andet tilfælde blev præcis samme rede benyttet i både 2014 og 2015, men her kan der evt. have været tale om en ny hun.

Fænologi

Det er ikke lykkedes at skaffe præcise oplysninger om fuglenes ankomst og afrejse til og fra yngleområdet. I maj er falkene meget omkringflyvende og ikke meget synlige, og i flere af årene blev der slet ikke set fugle ved besøgene i maj-juni, idet yngleaktivitet først blev opdaget sidst i juli, hvor der var halvstore unger. Dette illustrerer fuglenes meget diskrete optræden på ynglepladsen. I sensommeren/efteråret, efter udflyvningen, opholder ungerne sig i mindst 40 dage i redeområdet, før de trækker sydpå. I de første uger ses de oftest mindre end en kilometer fra redestedet, siden op til et par kilometer, men de er tilsyneladende stærkt bundet til yngleområdet indtil borttrækket (bl.a. Fiuczynski & Sömmer 2011 samt egne iagttagelser). Ved en udflyvning i første halvdel af august vil ungerne og forældrene være trukket bort i anden halvdel af september. Senere kuld betyder tilsvarende senere borttræk.

Det præcise tidspunkt for æglægningen er ikke kendt, men tidspunktet for ungerne udflyvning er kendt for alle undersøgelsesår. Var der to unger, gik der typisk 1-2 dage mellem de forlod reden, mens der i kuld med tre unger kunne gå fire dage fra første til sidste

unges udflyvning. I denne undersøgelse blev den dato, hvor sidste unge fløj fra masten, regnet som udflyvningsdato. Iflg. den definition fløj de 16 kuld ud mellem 2. og 14. august (gennemsnit 8. august). Ud fra en rugetid på 28 dage pr. æg, intervaller mellem de lagte æg på to dage, en påbegyndelse af rugningen ved lægning af andet æg, samt en redetid på 30 dage (Fiuczynski & Sömmer 2011), kan æglægningstidspunktet som gennemsnit beregnes til 7.-11. juni, afhængigt af kuld størrelsen (to eller tre æg).

Reproduktion

Af de i alt 20 yngleforsøg i undersøgelsen var 16 succesfulde (dvs. resulterede i mindst en udflyvning unge; Tab. 1). To resulterede hver i en udflyvning unge, ni i to, og fem i tre udflyvning unge – i alt 35 unger, eller i gennemsnit 2,18 pr. succesfuldt par og 1,75 pr. par totalt. Ungerne syntes meget udsatte i de helt åbne reder i 19 m's højde, men de var hårdføre og kunne tilsyneladende tåle al slags vejr: brændende sol, regnstorme og endog hagl.

Føde og fødesøgningsadfærd

Der blev ikke foretaget specifikke undersøgelser af fødevalg, da det pga. afstand mellem reder og observationssteder som oftest ikke var muligt at identificere det indbragte bytte. Dog kunne det konstateres, at næsten al den indbragte føde var småfugle fra svale- til spurvestørrelse. Sikker konstaterede byttearter var Mursejler *Apus apus*, Sanglærke *Alauda arvensis*, Landsvale *Hirundo rustica*, Bysvale *Delichon urbica*, Gråspurv/Skovspurv *Passer domesticus/montanus*, Stillits *Carduelis carduelis* og Tornirisk *Carduelis cannabina*. Kun få gange blev der fodret med insekter i reden, og da kun af hunnen med insekter fanget i redens nærhed.

Der blev ikke foretaget længerevarende systematiske observationer af fødelevering, men indtrykket var, at hannen fra tidlig morgen til midt på formiddag (ca. kl. 6-10) med 60-90 minutters intervaller kom med en fugl, hvorefter der var en pause på adskillige timer. Sidst på eftermiddagen og hen under aften, ca. kl. 16-20, var der så igen aktivitet. Det så ud til, at i perioden med store unger stoppede hannen jagten, når både hunnen og ungerne havde fået ca. en småfugl hver.

Hannens jagtområder lå langt fra redestedet, sandsynligvis omkring landsbyer og større gårde med mange småfugle, især svaler, og inden for 4-5 km fra reden, hvilket er generelt kendt for arten (bl.a. Fiuczynski & Sömmer 2011). Hverken hannen eller hunnen blev set jage forbiflyvende småfugle i yngleområdet. Formentlig udgjorde unge svaler fra første kuld en væsentlig andel af føden, hvilket passer med falkenes ungeperiode i juli-august. Ofte skreg hannen, når den kom med bytte, og den vagthavende hun, som altid sad med et godt over-

Lærkefalk, der yngler i højspændingsmaster, har tilsyneladende bedre ynglesucces, end par der yngler i træer. Foto: John Larsen.

blik, fløj den i møde og overtog byttet. Andre gange afleverede hannen byttet næb til næb til den siddende hun eller, når ungerne var store, direkte til dem på reden. Efter bytteafleveringen satte hannen sig ofte på en nabomast og pudsede fjer, før den efter 15-30 minutter igen fløj ud på jagt.

Få dage efter udflyvningen kunne ungerne selv fange insekter (biller, sommerfugle, guldsmede) i redeområdet. Forældrefuglene blev ved med at bringe småfugle, som ungerne hurtigt lærte at tage i flugten direkte fra forældrenes kløer.

Prædation

Der blev ikke set prædation fra andre rovdyr ved rederne. I tre tilfælde blev der konstateret flere halvstore unger i reden, end der siden fløj ud. Men udover et eksempel, hvor hannen forsvandt (formodentlig døde), vides der ikke noget om årsagen. De voksne falke kunne tilsyneladende jage andre rovfugle væk (se næste afsnit), og mårer *Martes* sp. kan generelt ikke klatre op til rederne i masterne. Om eventuel prædation efter udflyvningen har jeg ingen data.

Adfærd og reaktioner på andre fuglearter ved reden

Kun hunnen ruger og forsørges her af hannen, der bringer småfugle.

I rugetiden er der absolut ro i yngleområdet. Hannen sidder ofte på en anden elmast i nærheden og kan herfra se eventuelle fjender nærme sig. Når ungerne er klækket, ligger hunnen på dem en stor del af tiden i den første uges tid, hvorefter hun – i hvert fald i tørvejr – oftest sidder på masten tæt ved og holder vagt. Når ungerne er blevet omkring tre uger gamle, kan hun sidde op til 600 m fra reden, men altid et sted, hvorfra hun har et godt overblik. Det skal nævnes, at voksne Lærkefalke, modsat Tårnfalke *Falco tinnunculus*, aldrig blev set sidde på selve stålkablerne mellem masterne, men kun på selve masterne. I 2008 holdt et kuld på tre unger til ved en gård nær reden, hvor de – under opsyn af moderen – en del af dagen lå sovende på skorstenen på gårdens tag.

Rovfugle som Musvåge *Buteo buteo*, Hvepsevåge *Pernis apivorus*, Duehøg *Accipiter gentilis* og Rørhøg *Circus aeruginosus* samt Fiskehejre *Ardea cinerea* og Ravn *Corvus corax* jages aggressivt bort fra reden og siden hen fra de udflyjende unger med hidsige dyk og konstant skrigen. Det samme gælder i nogen grad Huskade *Pica pica* og Spurvehøg *Accipiter nisus*, mens Tårnfalk ofte tolereres ret tæt på reden (egne iagttagelser).

Kragen er hovedleverandør af reder til Lærkefalken. Kragen er kendt for at bygge nye reder hvert år, og selv

om Lærkefalken andre steder også benytter reder af bl.a. Ravn og forskellige rovfugle, har falkene i dette undersøgelsesområde kun benyttet kragereder, så den lokale kragebestand altså er en forudsætning for lærkefalkenbestanden. I området yngler nogle kragepar så tidligt, at deres unger flyver ud omkring 1. juni, og her kan falkene flytte ind straks efter. Men oftest forlader krageungerne først reden senere, og de kan også benytte den efter udflyvningen, så falkene behøver en forladt kragerede at ruge i, enten en gammel rede eller en rede fra samme år. Ofte jages Krager væk fra redens nærmeste omgivelser, men ikke altid, og det er set, at en Krage har fået lov til at lande få meter fra en nyudfløjet unge. Visse år har energiselskabet taget alle kragereder ned, og i året efter har der kun været nybyggede reder til rådighed.

Ringduer *Columba palumbus* og Lærkefalken er næsten altid nære naboer, og de plejer ikke at reagere på hinanden. Således blev Ringduer ofte set sidde tæt på falkenes rede.

Diskussion

Denne undersøgelse bygger på kun 20 yngleforsøg, hvilket selvfølgelig begrænser de konklusioner, der kan drages. Første fund af ynglende Lærkefalken i elmåster blev gjort i 2005, men det er sandsynligt, at det også har fundet sted i årene før. Falkene har unger og er mest aktive i ferietiden, og rederne ligger i almindeligt agerland uden for de lokaliteter, som fuglekiggere almindeligvis opsøger.

I de tre yngleområder langs mastetracéet er der tilsammen konstateret 1-3 par pr. år, og der har flere gange været pauser på et eller flere år uden observerede falken i de enkelte områder (Tab. 1). Dette kan skyldes, at falkene ikke har været der, eller at de er flyttet længere væk fra mastetracéet og således har undgået opmærksomhed, da kun mastetracéet og nærmeste omgivelser (ca. 500 m på hver side af linjen) er undersøgt årligt.

Lokalisering af lokalbestande

I de senere år er der fundet små lokale forekomster af Lærkefalken i det sydlige Danmark (Sønderjylland og Øerne; Tofft 2009, 2014). Andre områder med elmåster med mange kragereder – fx området mellem Rødekro og Vojens – er gennemgået uden at finde Lærkefalken. Det er således meget sandsynligt, at den lille forekomst på Sundeved og Als (på Als dog kun i reder i træer) er indskrænket til dette område, mens arten ikke forekommer i de omkringliggende områder.

Omfattende ringmærkningsaktiviteter ved Berlin har vist, at Lærkefalken, især hanner, har stor trofasthed over for fødestedet (Fiuczynski & Sømmer 2011), dvs. ofte vender tilbage til det område, de er klækket i, og

således bidrager til at opretholde den lokale bestand. Det samme gælder sandsynligvis den lille forekomst på Als og Sundeved. Heraf følger så også, at hvis en lokal bestand uddør, kan den ikke umiddelbart genskabes af nye fugle fra andre områder.

Hvorfor yngler Lærkefalken i elmåster?

I Tyskland blev Lærkefalken første gang fundet ynglende i krage- og ravnreder i elmåster omkring 1985, og siden har andelen af reder i denne redehabitat været stigende. Lokalt menes, at det kunne hænge sammen med en stigende forekomst af Duehøg, som falkene forsøger at undgå (Fiuczynski & Sømmer 2011). Eftersom falkene er mere eller mindre afhængige af reder fra kragefugle, kan man sige, at falkene følger kragefuglene, når disse tager nye redehabitater i brug. Som det nu er generelt i Sønderjylland, er der også i store dele af Tyskland og Holland en klar tendens til, at Lærkefalken forlader skovene og flytter ud i det mere åbne landskab – til alléer, trægrupper eller elmåster. Her har de godt udsyn mod mulige flyvende fjender (af Fiuczynski & Sømmer 2011 angivet som Duehøg samt Musvåge, Ravn og Krage). Elmåster er som nævnt også utilgængelige for måren.

Nyere undersøgelser fra udlandet viser, at der er en højere ynglesucces i reder i elmåster end i træer. I undersøgelsesområder ved Berlin og Brandenburg fandt Fiuczynski *et al.* (2009) i perioden 2004-08 således 69 % succesfulde kuld i elmåster mod kun 41 % i træer, og en statistisk signifikant forskel i kuld størrelserne på hhv. 1,6 for alle par i elmåster ($n = 35$) og 1,0 for alle par i træer ($n = 120$). Denne forskel på den gennemsnitlige kuld størrelse i træer og i elmåster skyldes ikke nogen væsentlig forskel mellem størrelserne af succesfulde kuld, men at der var betydeligt flere ikke-succesfulde kuld i træer. Samme forfattere henviser desuden til en anden tysk undersøgelse fra Leipzig-området i Sachsen i perioden 1998-2007 med 75 % succesfulde kuld i elmåster og kun 52 % i træer (W. Kirmse i Fiuczynski *et al.* 2009). Reproduktionen var her 1,7 unger pr. par totalt i elmåster ($n = 60$) og 1,0 i træer ($n = 82$). En fransk undersøgelse i Alsace 1982-2000 gav tilsvarende en samlet reproduktion, dvs. blandt alle par, på 1,8 unger pr. par i elmåster ($n = 112$) og 1,6 unge pr. par i reder i træer ($n = 162$) (B. Wassmer i Fiuczynski *et al.* 2009).

Antagelsen går således på, at den højere ynglesucces i elmåster betyder, at en stigende andel af den samlede bestand præges på elmåster som redested.

De angivne tal kan sammenholdes med nærværende undersøgelse, hvor 16 ud af 20 yngleforsøg i elmåster var succesfulde (80 %), og hvor kuld størrelsen var 2,18 unger blandt succesfulde kuld og 1,75 blandt alle 20 kuld.

Yngletidspunkt og kuldstørrelse

Modsat de ovennævnte tyske og franske undersøgelser viste de tidligere danske undersøgelser (Tofft 2009) ca. samme reproduktionstal som nærværende undersøgelse, nemlig 2,1 unger pr. par med kendt resultat og 1,7 unger blandt alle par. Dette kunne tyde på en højere ynglesucces blandt rederne i træer i Danmark end i udlandet, eller – måske mere sandsynligt – at par uden ynglesucces er underrepræsenteret i det danske materiale, da sådanne par er betydeligt mindre synlige og derfor kan undgå opdagelse.

Yngletidspunktet varierer en del i Lærkefalkens meget store udbredelsesområde, med en tendens til senere æglægning i de sydlige (subtropiske) områder (bl.a. Chapman 1999). Æglægningstidspunktet i denne undersøgelse kendes ikke præcist, men er beregnet til dagene 7.-11. juni ud fra den gennemsnitlige dato, hvor alle unger var udflygt (8. august). Dette kan sammenholdes med tyske undersøgelser, hvor hovedparten af kuldene er fuldlagte omkring 5. juni (Fiuczynski & Sömmer 2011). I Holland er den tilsvarende dato 11. juni (Biljsma 1993), mens den i England er 15. juni (Chapman 1999). To undersøgelser fra Sydnorge angiver hhv. 7. og 8. juni som dato for fuldlagte kuld (Steen 2008).

Konklusioner

Med forbehold for det begrænsede materiale (20 par/ yngleforsøg) kan det konkluderes, at der i en periode på mindst 11 ynglesæsoner har været en meget lille, men fast forekomst af Lærkefalk, som årligt yngleder i kragereder i elmaste i et område på Sundeved i det sydøstlige Sønderjylland. Denne forekomst var en del af en lokal forekomst i et lidt større område, som bl.a. også dækkede Als. Ynglesuccesen var ret høj i sammenligning med tilsvarende undersøgelser fra især Tyskland, som dog baserer sig på et mere omfattende datamateriale.

I Danmark er anvendelse af denne redehabitat foreløbig kun kendt fra dette lille afgrænsede område. Der skal derfor her opfordres til, at fuglekiggere i de øvrige danske lokalområder med ynglende Lærkefalk (især Langeland, Lolland-Falster, Vest- og Sydsjælland samt Bornholm) holder øje med, om ikke der skulle yngle Lærkefalk i elmaste også her. Udfordringen består tilsyneladende i, at de færreste fuglekiggere er aktive i det åbne land i ferietiden fra medio juli til ult. august – den tid, hvor falkene er mest aktive og mest synlige.

Tak

Hans Erik Jørgensen og Jan Drachmann takkes for gode og konstruktive kommentarer til det oprindelige manuskript, inkl. forslag til konkrete forbedringer. Knud Fredsøe takkes for at have fremstillet kortet.

Summary

Hobby *Falco subbuteo* breeding in power line pylons in southern Jutland, Denmark

Nesting of Hobby in powerline pylons has been known in Denmark in an area in southern Jutland since 2005. This nesting habitat has been increasingly used in Germany and other countries in Central Europe since the 1980's, and in recent years there have also been a few records from southern Sweden. All the falcon nests were in old Crow *Corvus corone* nests at a height of about 19 m in pylons of the same powerline (Figs 1 and 2). Annual numbers of 1-3 pairs in three separate sections of the powerline were studied during 2005-2015 and 16 out of a total of 20 breeding attempts were successful. Mean size of fledged broods was 1.75 young among all pairs, and 2.18 young among successful pairs. The young fledged between 2nd and 14th of August with 8th August as the mean date (last chick leaving the nest). Normally, the nesting site in the same territory was moved from year to year by up to 2100 m and on average 600 m (n = 12). This study and studies from southern neighbouring countries seem to suggest that falcons breeding on pylons have a higher ratio of successful breeding pairs than tree nesters. Apparently, this is because nests on pylons are better protected against predators than nests in trees.

Referencer

- Bengtsson, K. & T. Alerstam 2015: Korp, lärkfalkar och elstolpar. – Anser 54: 21-24.
- Biljsma, R.G. 1993: Ecologische Atlas van de nederlandse Roofvogels. Schuyt & CO, Haalem.
- Chapman, A. 1999: The Hobby. – Arlequin Press, Chelmsford.
- Fiuczynski, K.D. & P. Sömmer 2011: Der Baumfalk. – Neue Brehm-Bücherei, bd. 575.
- Fiuczynski, K.D., V. Hastädt, S. Herold, G. Lohmann & P. Sömmer 2009: Vom Feldgehölz zum Hochspannungsmast – neue Habitate des Baumfalken (*Falco subbuteo*) in Brandenburg. – Otis 17: 51-58.
- Steen, O.F. 2008: Lærkefalk i Buskerud. – Rovfuglegruppa for Buskerud, Telemark og Vestfold, Skien.
- Tofft, J. 2009: Lærkefalken *Falco subbuteo* som ynglefugl i Danmark, med særligt henblik på perioden 1998-2008. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 103: 41-52.
- Tofft, J. 2014: Lærkefalk *Falco subbuteo*. Side 36-38 i T. Nyegaard, H. Meltofte, J. Tofft & M. Grell (red.): Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 108: 1-144.

Forfatterens adresse:

Jesper Tofft (jt@ravnhøj.dk)
Ravnhøjvej 5
DK-6200 Aabenraa